

ЕЗИКЪТ НА „ЯНТРА ДНЕС“ В ОПИТ ЗА МОДЕЛИРАНЕ НА МЕДИЙНИЯ СТИЛ

Мила Милчева

„От години сме в дълг към тебе, читателю. Заливахме те с доноси и омраза, плашихме те с убийства и жестокост, потискахме те със собственото си отчаяние. И нито веднъж не ти дадохме думата, за да кажеш и ти своята истина за живота, който заедно живеем. Вместо тебе направихме герои на нашето време престъпниците, изнасилвачите, убийците – цялата обществена измет.

Животът ни се преобърна, а ние, уж будната ти съвест, вече осем години събираме мръсната пяна от повърхността и се опитваме да те нахраним с нея. Вместо да ти помогнем да се измъкнеш от грандиозното срутище, в което сме затиснати заедно, ние викахме истерично в хор с псевдополитици, антидържавници, перачи и обикновени продажници. А от този вик лавината растеше, растеше, растеше.

Време е да ти поискаме прошка.

И да започваме да чистим камъните, които сами нахвърляхме в градината си.

От днес.”

Това са първите думи в първия брой на регионалния всекидневник „Янтра ДНЕС“. Неговият нулев брой излиза на 24 юли 1998 г. Само по себе си обръщението към читателя е амбициозна заявка за начина, по който изданието иска да реализира себе си. Обръщането към обикновения човек, към истинските ценности, желанието за отгласване от кресливото, от уродливото са поставени в основата на идеята за създаването на един нов тип вестник. Тези думи са и знак за осъзнаването на собствената отговорност.

„Янтра ДНЕС“ се появява в една медийна, социално-политическа и икономическа среда, която неминуемо оказва влияние върху неговото развитие. Девет години след настъпването на т.нар. демокрация в България вече можем да говорим за наличието на нов тип периодичен печат. Освен осъществяването от политическата зависимост, медиите са и набиращи сила икономически субекти. Налице е постоянно разширяващ се медиен пазар,

чиито предложения към аудиторията вече са с модерен графичен облик, с език, скъсал със сковаността и административната стилистика, с тематика, която се опитва да отговори на настроенятия, търсенията, дори на любопитството на множество и разнообразни аудитории.

Графичното оформление, тематичната организация на информационния материал, застъпените жанрове и стилът на изказа още в началото подсказват за търсенето на формула за изграждане на съвременно и интелигентно издание. „Янтра ДНЕС“ избира налагащия се в пресата със своето удобство формат А3. (В България на този етап, а и няколко години по-късно това остава предпочитан формат за вестниците – той се оказва много по-печеливш откъм читателско внимание и различава новите вестници от издаваните преди 1989 г. Трябва да отбележим, че докато в страни с вековен и силно развит медиен пазар големият формат е белег за сериозност на изданието, то у нас, включително и след 2000 г., самите пазарни условия принудиха дори новите т.нар. сериозни икономически издания да преминат към по-малкия, но търговски по-изгоден формат.

Още със стартирането на вестника много ясно са позиционирани 4 страници за чисто информационните жанрове, т.е. новините, и една-две страници за анализи, коментари, интервюта, страници за свободното време и т.н. Първата тематично обособена и постоянна страница, която излиза абсолютно редовно във всеки един от броевете и до днес, е страницата със спортните новини.

Изобилието от информационен материал, който е постоянна тенденция през всичките години на развитие, е израз на стремежа към даване на максимална информация за читателя, обхващаща всички области на общественото-политическото развитие. Изказът е изчистен, стегнат и кратък. Това идва да подчертае търсената обективност, желанието новините да бъдат представени каквито са. Авторите не смесват информацията с коментара, не размахват пръст и не внушават оценки. Те са в полето на читателската интелигентност.

Недостатъкът на този стремеж към обективност е неговата крайна форма, която провокира стегнати, но сравнително стандартни, лишени от провокативност заглавия, които на този етап трудно изпълняват функцията да водят читателския интерес (безкрайно съм благодарна на проф. Станева, която се нае със задачата да изследва заглавията във вестника, и чийто доклад ще изслушаме след малко). Същевременно докато, от една страна, се търси изчистеното информационно, фактологично начало, от друга, се балансира с аналитичните форми. От самото си създаване до досега вестни-

кът демонстрира стремежа към навлизане в „дълбоките води“ на коментара, на анализа, на дискуссионните форми, на проблематизирането. Всъщност регионалният всекидневник „Янтра ДНЕС“ улавя една от все по-засилващите се в периодичния печат тенденции – не само регистрацията на събития, но и тяхната интерпретация, оглеждане на проблемите от възможно повече гледни точки.

II.

Съдбата на едно издание, създадено във време на промени, на постоянен технологичен развой и ориентирано към съвременната, непрестанно изискваща аудитория, е да се променя. Разбира се, тук не говорим за онези основни елементи, изграждащи марката и лицето, които оразличават субекта на медийния пазар, а за адекватното използване на графични, стилистични и редакторски решения, които отговарят на читателския интерес и на отговорността на медията като такава. Затварянето, капсулирането, застоят на едно ниво, изчерпващо се с доволството от поддържането на X броя читатели, осигуряващи излизането на определения вестник, рискува да доведе до неговото маргинализиране. Регионален вестник или местен вестник не означава непременно провинциален вестник, но нежеланието и невъзможността да се отговори на съвременните тенденции, да се поеме някаква социална отговорност, да се търси по-доброто, може да доведе до провинциализъм в самото издание. А този провинциализъм неминуемо се проявява и усеща и като отношение към читателя.

От първоначалните 8 страници обем към 2003 г. „Янтра ДНЕС“ вече е в 12 страници (тук не влизат страниците с малки обяви и реклами, които са отделно тяло във вестника).

Образът, характерът на изданието, сериозността, с които то стои пред читателя, могат да се постигнат единствено чрез единението на форма и съдържание. Подобно на оформителските подходи нивото на журналистическите текстове също търпи редица промени – от първоначалните опити за яснота и обективност, през моменти на спадове, подсказващи по-скоро една временна инерция, до силни и категорични позиции. Всъщност подобни моменти преживява всяко едно издание, те са елементи на растежа и се оказват пагубни само в случаите, в които се превръщат в тенденция. Непризнаването им обаче не би могло да заблуди никого, особено читателя.

Както подчертахме по-горе, новините на настоящия етап на развитие на вестника заемат 4-страници от цялостния обем на изданието. Поради

желанието информацията да бъде представена такава, каквато е, новинарските текстове като цяло преследват стегнат и изчистен изказ. Използват се основно съобщителни изречения. Съобщителният елемент в семантиката им е водещ, поради което се явяват най-удобни при поднасянето на нова информация. Отличителна особеност на представяните факти е тяхната актуалност, т.е. случването им в момент максимално приближен до сегашния. Именно нуждата отразяваните събития да се фиксират във времето ограничава употребата на безглаголни изречения. Преобладават словосъчетания и изречения с информативно-констатиращ и осведомителен характер, чрез които се регистрира наличието на новото. Отразяването на обществено-политическите факти нерядко налага употребата на термини. Но се наблюдава стремеж да се използва достъпна за широката общественост лексика. (Между другото използването на термини е една от т.нар. звездни болести на журналистите. Най-често това се допуска от репортери, които имат необходимото образование и то съвпада с ресора, който покриват – напр. журналист, завършил социални дейности и е наясно с медицинската терминология, често се изкушава да напълни текста със строго специализирани понятия, воден несъзнателно вероятно от стремежа да покаже колко е компетентен. Същото е с икономическите репортери, и т.н.)

И така, във вестника ясно се откроява тенденцията тематичната основа на новинарските текстове да определя и езиковите особености на материалите. Основният акцент в текстовете, отразяващи новостите от сферата на политика, икономика и здравеопазване, пада върху обективността при регистрацията на фактите. Ето защо лексиката в тях е предимно неутралния езиков слой. Както споменахме, редакционна стратегия на вестника е да се разграничава информацията от коментара, което между другото е една от основните правила в Етичния кодекс на българските медии. Като следствие в този тип текстове честотността на думите, натоварени с елемент на оценъчност, е сведена до минимум. Лексемите функционират със своето номинативно значение, защото в новинарския текст не се търси експресивност, а се преследва максимално точното отразяване на фактите.

От самото си създаване в „Янтра ДНЕС“ следва тенденцията отделните страници от общото тяло да концентрират близка по съдържание информация. (Тук за пръв и последен път ще си позволя да сравня нашия вестник с другия великотърновски ежедневник “Борба”, при който сместването на тематика и жанрове на една страница е постоянна тенденция.)

Наред с предимствата тази практиката (на тематичното съчетаване) крие и някои езикови неудобства. Много ясно те личат при криминалните

новини например, които преимуществено се разполагат на трета страница на вестника. Еднотипната информация неизбежно налага употреба на сходни думи, думи с общ корен, а много често и на еднакви думи. А концентрирането им в рамките на една страница прави тези повторения прекалено очевидни. Езикът изглежда беден и се създава усещане за поднасяне на информация, заключена в една плоскост. А така на практика изобличава стремежът на медиата да предава на аудиторията разнообразие от факти и събития. Ето защо относно криминалните новини редакторският поглед е постоянно насочен към търсене на синоними, които да преодолеят едноплановостта в предаването на информацията. Оказва се обаче, че много често търсените синоними са турцизми, наложени се като широкоупотребявани в разговорната реч думи. И на практика обитът да се избяга от единия проблем води до друг, защото турцизмите придават нюанс на разговорност на текстовете, а е известно, че при публицистичния стил общуването е официално. (Примери: крадци – апаши; приятели – авери; престъпници – бандити и др...)

Разбира се, както е във всяко печатно издание, и в Янтра ДНЕС основният фактор, който влияе върху облика на вестника, е редакторското ръководство. Освен, че определя като цяло политиката на вестника и цялостното му полифонично звучене, редакторът трябва да бъде и най-големият стожер за езиковата и стилистична съвършеност на текстовете. За никого не е тайна, че това, което достига до читателите, често е по-различно от автентичните текстове, предавани от журналистите. Разбира се, всеки един репортер има собствен стил, изказ и начин на предаване на съобщенията, които са сами по себе си уникални. Безценен помощник на редактора в това отношение е коректорът, който последен има думата да “изчисти” текста и да поправи поправките дори на редактора. Коментирайки вчера кои са най-често допусканията от журналистите грешки, стигнахме до единодушното заключение, че първенството в това отношение държат паразитните думи и изрази. Десетки пъти на ден се налага да вкарваме в употреба бутона “delete”, за да освободим текстовете от “обаче”, “така да се каже”, “впрочем”, “пък”, “определено”. Сред често срещаните грешки е бройната форма –10 ученика –10 ученици, 2 дни – 2 дена т. н.

Употребата на пълен член – интересно наблюдение – репортери от глар по-стара журналистическа школа. При тях почти няма правописни грешки. Затова пък при тях се наблюдава една изключителна натрапчива особеност на словоредата – напр. доволни са стопаните от реколтата тази година. Почти по елинпелиновски, докато се стигне до същината на новината. Обратно, при по-младите колеги, експресивността на езика, играта

с думите е на изключително ниво, за сметка обаче на правописа. Често срещано – главни букви при изписване на длъжности – Кметът, Председателят на общинския съвет, Милистъра и т. н. Разбира се, в някои от текстовете могат да бъдат открити и истински шедьоври от рода на Хаимбоаз и село Миндия. За шастие подобни груби езикови нарушения са рядкост.

Всеки вестник има своя стил, своя изказ – скандален, грубоват, остър, безличен, по-компромисен, по-ляв, по-десен. Всъщност онова, което се забелязва при анализа на „Янтра ДНЕС“, е стремейт да се избягват онези крайности, които са или чисто популистични, или много често манипулативни и спекулативни. Търси се лобопитното, но не и прекалено жълтото, скандалното, но не на всяка цена драматичното, но не и унижаващото човешкото достойнство. Всъщност там някъде е може би балансът между пазарното поведение, което всяка частна медия не може да пренебрегне, и журналистическите принципи.

III.

Десет години са твърде малък период, в тях може да се проследят основни тенденции, да се регистрират положителните промени. Можем да твърдим, че изданието успешно е намерило своя път, извоювало е позицията на съвременна и отговорна печатна медия, на едно от най-добрите регионални издания в страната и се опитва да я защитава. Нереално би било за такъв кратък период от време да считаме, че образът е завършен и всички цели са постигнати. А и това би обезсмислило по-нататъшния стремеж.

Отговорът на въпроса „Какво иска читателят“ всяка медия открива по различен начин. Много важен и труден е и въпросът „От какво има нужда читателят“. На базата на тях и на собствените си виждания за тези отговори, пресата формира своето поведение. Понякога отговорите биват разчетени едва ли не като формула на успеха и издигнати в ранг на търговски трик. Всъщност всеки субект в медийното пространство е в правото си както да търси, така и да формира своя публика, да поддържа нейния интерес, да дава онова, което смята, че тя иска... Но не и отказвайки се от собствената си отговорност.

Въпрос на спорове е доколко медиите реално са четвърта власт и доколко валидна е все още тяхната санкционираща функция. Като основна своя задача всеки журналист определя търсенето на истината. Доколко тя, истината, може да наказва или да променя нещата, зависи от усилията на различни хора.

И като чели отново всички са в дълг към субекта насреща – читател, зрител, избирател, човек...